

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 9, Αρ. 6B (2017)

Ο Σχεδιασμός της Μάθησης

Τόμος 6, Μέρος Β

Πρακτικά

9^ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή
& εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Αθήνα, 23 – 26 Νοεμβρίου 2017

Ο Σχεδιασμός της Μάθησης

Επιμέλεια
Αντώνης Λιοναράκης
Σύλβη Ιωακειμίδου
Μαρία Νιάρη
Γκέλη Μανούσου
Τόνια Χαρτοφύλακα
Σοφία Παπαδημητρίου
Άννα Αποστολίδου

ISBN 978-618-5335-01-4
ISBN SET 978-618-82258-5-5

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Η Ποιότητα και τα Αποτελέσματα της
Ανατροφοδότησης των Γραπτών Εργασιών στην
Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ (ELISSAVET) ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ
(APOSTOLOS) ΜΟΥΛΑ (MOULA)

doi: [10.12681/icodl.1103](https://doi.org/10.12681/icodl.1103)

Η Ποιότητα και τα Αποτελέσματα της Ανατροφοδότησης των Γραπτών Εργασιών στην Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Quality and Outcomes of feedback to the essays in Distance Learning

Ελισσάβητ Α. Μουλά
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
elissa_moula@hotmail.com

Abstract

Over the last few years, researchers have greatly studied the issue of feedback on essays on distance learning, having shown significant differentiation over their results each time. This pilot survey sampling analyzed the quality as well as the effectiveness of the feedback on essays on distance learning among 67 students of Masters and PhD level. The 39 of the respondents were women and the 28 of them were men. The results showed that the majority of students were not content with the quality of feedback on their essays, as far as their learning progress but also their psychology are concerned. In the end, together with the results some of them indicated what they would like their essays' feedback to include.

Keywords: *Feedback, Student Perceptions, Writing assignments, Distance learning*

Περίληψη

Το θέμα της ανατροφοδότησης των γραπτών εργασιών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει μελετηθεί πολύ από τους ερευνητές τα τελευταία χρόνια με σημαντικές διαφοροποιήσεις κάθε φορά. Η παρούσα δειγματοληπτική πιλοτική μελέτη διερεύνησε την ποιότητα καθώς και την αποτελεσματικότητα της ανατροφοδότησης των γραπτών εργασιών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε 67 φοιτητές μεταπτυχιακού και διδακτορικού επιπέδου. Οι ερωτηθέντες ήταν 39 γυναίκες και 28 άνδρες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι φοιτητές στην πλειονότητα τους δεν ήταν ευχαριστημένοι από την ποιότητα της ανατροφοδότησης των εργασιών τους και ως προς την μαθησιακή τους εξέλιξη αλλά και ως προς την ψυχολογία τους. Στο τέλος μαζί με τα αποτελέσματα της έρευνας θα αναφερθούν και κάποιες προτιμήσεις των ερωτηθέντων όσο αναφορά το περιεχόμενο της ανατροφοδότησης των γραπτών εργασιών τους .

Λέξεις-κλειδιά: *Ανατροφοδότηση, Αντιλήψεις Φοιτητών, Γραπτές εργασίες, Εξ αποστάσεως εκπαίδευση*

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια η εκπαίδευση βρίσκεται στο κέντρο των μελετητών οι οποίοι μέσα από τις έρευνες τους βοηθούν στην εξέλιξη της μάθησης. Ένα από τα κύρια θέματά τους είναι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση η οποία βρίσκεται σε άνθηση τις τελευταίες δεκαετίες. Στον Ελλαδικό χώρο εξ αποστάσεως εκπαίδευση προσφέρει το

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ). Το μείζων όμως θέμα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η ανατροφοδότηση και τα αποτελέσματα της στους φοιτητές όσο αναφορά τις γραπτές τους εργασίες. Με τον όρο ανατροφοδότηση (feedback) εννοούμε την κάθε πληροφορία η οποία παρέχεται σε κάθε άτομο είτε κατά την διάρκεια εκτέλεσης μια πράξης είτε κατά την ολοκλήρωση της πράξης. «Η βιβλιογραφική ανασκόπηση έδειξε πως ενώ υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός ερευνών αναφορικά με την ανατροφοδότηση, η έρευνα των αντιλήψεων των φοιτητών για την ανατροφοδότηση αποτελεί ένα πολύ μικρό μέρος της», όπως υποστηρίζουν και οι Poulos και Mahony (2008: σ. 144). Τα προβλήματα επομένως τα οποία προκύπτουν στους φοιτητές στην ανατροφοδότηση των εργασιών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν έχουν μελετηθεί και αναφερθεί εκτενώς με αποτέλεσμα να μην έχουν επιλυθεί. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το θέμα της ανατροφοδότησης είναι μείζων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ειδικά όταν σχετίζεται με τις γραπτές εργασίες. Σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2006), « Η μάθηση δεν αποτελεί αυτονόητη και ασφαλής κατάληξη

της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της διδακτικής προσπάθειας , είναι αυτοκατευθυνόμενη και εξαρτάται περισσότερο από την ετοιμότητα , τη θέληση και τις ενέργειες του ίδιου του διδασκόμενου» (Λιοναράκης, 2006, σελ.92). Μαζί με την θέληση και την προσπάθεια του ο διδασκόμενος πρέπει να έχει και την ανάλογη καθοδήγηση από τον εκπαιδευτικό η οποία είναι απαραίτητη ειδικά στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Οι φοιτητές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης χρειάζονται σαφή και περιεκτικά σχόλια στις γραπτές τους εργασίες ώστε να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν ικανοποιητικά. Αυτό δεν συμβαίνει πάντα αφού πολλά είναι τα προβλήματα όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Ανασκόπηση βιβλιογραφίας

Σύμφωνα με πρόσφατες επιστημονικές μελέτες η ανατροφοδότηση των γραπτών εργασιών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν είναι μια εύκολη διαδικασία γι' αυτό έχει και αντικρουόμενες απόψεις όσο αναφορά την αποτελεσματικότητα της. Οι φοιτητές σε όλες τις μελέτες ανέφεραν θετικές, αλλά και αρνητικές παρατηρήσεις σχετικά με τα σχόλια της ανατροφοδότησης στις γραπτές τους εργασίες. Οι παρατηρήσεις τους αφορούσαν τη γλώσσα, το ύφος, τη περιεκτικότητα και τη σαφήνιά των σχολίων των καθηγητών. Σύμφωνα με τον Morgan και O'Reilly (1999) για να υπάρχει επιτυχία θα πρέπει να υπάρχει πολύ καλή επικοινωνία μεταξύ δασκάλου-συμβούλου και φοιτητών. Θα πρέπει να υπάρχει ένας συχνός διάλογος. Κάτι τέτοιο δεν είναι πάντα εφικτό γι αυτό οι εργασίες των φοιτητών δεν είναι πάντα επιτυχής.

Τις τελευταίες δεκαετίες αν και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει εδραιωθεί υπάρχουν ακόμα θέματα τα οποία δεν καλύπτουν απόλυτα τους φοιτητές τα οποία όπως θα δούμε παρακάτω είναι κοινά και τονίζονται αρκετά στις περισσότερες επιστημονικές μελέτες πάνω στις οποίες στηρίζεται αυτή η εργασία.

Σύμφωνα με τους Κυριάκου (2004), Walker (2009), Σπανακά (2010) και Σταματάκη (2015) οι γραπτές εργασίες είναι το βασικότερο μέσο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Μέσω της ανάδρασης μπορούν οι φοιτητές να λάβουν είτε,

επικοινωνιακές παρατηρήσεις είτε, αρνητικά σχόλια τα οποία μπορούν να επιδράσουν άσχημα στην ψυχολογία τους. Με τα συναισθήματα των φοιτητών ασχολήθηκαν στις μελέτες τους και οι Dodman και Jones (2011) και Chokwe (2015) οι οποίοι ανέφεραν ότι τα σχόλια των εργασιών των φοιτητών μπορεί να επιδράσουν πολύ θετικά ή ακόμα και πολύ αρνητικά στην ψυχολογία των φοιτητών και να έχουν αντίκτυπο στις σπουδές τους. Σύμφωνα με τους Wion (2008), Walker (2009) και

Σιούλη και Γαρδικιώτη (2013) οι φοιτητές θέλουν να λαμβάνουν ανατροφοδότηση μόνο τα θετικά σχόλια των εργασιών τους και όχι τα αρνητικά για να συνεχίσουν με ζήλο τις σπουδές τους. Κάτι τέτοιο όμως είναι ανέφικτο αφού χρειάζεται να γνωρίζουν και τα αρνητικά των εργασιών τους για να υπάρχει βελτίωση και εξέλιξη.

Οι Σιούλης και Γαρδικιώτης (2013) αναφέρουν ότι τα σχόλια της ανατροφοδότησης είναι γενικά χωρίς να δίνουν συγκεκριμένη κατεύθυνση στους φοιτητές. Επειδή οι ίδιοι χρειάζονται οδηγίες για την εκπόνηση των γραπτών τους εργασιών θεωρούν ότι τα σχόλια πρέπει να είναι γραμμένα απλά, περιεκτικά και να δίνουν κατευθύνσεις για μαθησιακή αυτονομία. Σχόλια επικριτικά με έντονο ύφος χωρίς συγκεκριμένες οδηγίες τα οποία στηρίζονται στη δομή και όχι στην ουσία του περιεχομένου είναι περιττά και τις περισσότερες φορές φέρνουν τα αντίθετα αποτελέσματα. Είναι πολύ συχνό φαινόμενο οι φοιτητές να εγκαταλείπουν την προσπάθεια τους μετά από τέτοιου είδους σχόλια και να δουλεύουν μηχανικά ή και ακόμα να εγκαταλείπουν εντελώς τις σπουδές τους. Το συναισθηματικό κομμάτι είναι πολύ σημαντικό στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση αφού οι διδασκόμενοι περιμένουν την ανταμοιβή των κόπων τους μέσω των γραπτών εργασιών τους. Θα πρέπει να αναφέρονται και τα θετικά στοιχεία για να ενισχύεται η αυτοπεποίθησή τους και να συνεχίζουν τις σπουδές τους και την εκπόνηση των εργασιών τους με όρεξη.

Συνεχίζοντας τη βιβλιογραφική ανασκόπηση η έρευνα των Φαναρίτη και Σπανακά (2010) υπάρχει πρόβλημα επικοινωνίας μεταξύ καθηγητή και φοιτητή/μαθητή. Οι καθηγητές δεν απαντούν στους διδασκόμενους όταν εκείνοι τους αναζητούν παρόλο που συνεχώς τονίζουν ότι θα βρίσκονται πάντα στη διάθεση τους όταν εκείνοι το ζητήσουν. Επίσης, υπάρχει το πρόβλημα καθοδήγησης αφού συνήθως δίνουν γενικές οδηγίες όπως επίσης και το πρόβλημα μη ευρείας σκέψης που οδηγεί τους φοιτητές σε έναν τυποποιημένο τρόπο σκέψης ίδιου με του καθηγητή. Πολλές φορές αυτό έχει ως αποτέλεσμα να κινούνται όλοι με τον ίδιο τρόπο στις εργασίες τους χωρίς καμία πρωτοτυπία. Έτσι συχνά δεν υπάρχει μαθησιακή ευελιξία στις κινήσεις των φοιτητών. Οι μελέτες των Dodman και Jones (2011) και Chokwe (2015) έχουν μαθητοκεντρική προσέγγιση όπως και η μελέτη της Weaver (2009) οι οποίες αναφέρουν ότι οι φοιτητές χρειάζονται βοήθεια στην κατανόηση όπως επίσης και τη χρήση της ανατροφοδότησης για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν. Συνεχίζουν αναφέροντας ότι τα σχόλια θα πρέπει να αφορούν στοχευμένα στην εργασία του φοιτητή και όχι γενικά. Σε αυτό συμφωνούν και οι μελέτες των Henrich (2006), Calfoglou (2011) και Μπαλοπούλου (2012).

Ο Chokwe (2015) τονίζει επίσης στη επιστημονική του μελέτη ότι οι φοιτητές θα ήθελαν να ασχολούνται οι καθηγητές στην ανατροφοδότηση με την ουσία της εκάστοτε εργασίας και όχι τόσο με την γραμματική ή με τη σύνταξη.

Οι μελέτες των Wion (2008), Τσολάκου (2013), Σιούλη και Γαρδικιώτη (2013), Irma (2014) και Λασιθιωτάκη (2016) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η ανατροφοδότηση των γραπτών εργασιών στη εξ αποστάσεως εκπαίδευση δε καλύπτει τους φοιτητές οι οποίοι θα ήθελαν να βελτιωθεί. Θα έπρεπε η ανατροφοδότηση να είναι υποστηρικτική απέναντι στους φοιτητές.

Η μελέτη των Σιούλη- Γαρδικιώτη (2013) και Φαναρίτη- Σπανακά (2010) ασχολείται με τη χρησιμότητα της ανατροφοδότησης στους φοιτητές υποστηρίζοντας τους μαθησιακά κάτι το οποίο τους οδηγεί στη μαθησιακή αυτονομία. Έχοντας ως βάση τη μαθησιακή αυτονομία οι φοιτητές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με την ανατροφοδότηση των γραπτών εργασιών τους αποκτούν πολλές γνώσεις και καινούριες δεξιότητες. Σε αυτό συμφωνούν απόλυτα και οι Bergström (2010), Δραγουμανιώτη (2015) και Λασιθιωτάκη (2016).

Σύμφωνα με τις έρευνες των Σταματάκη (2004) και Λασιθιωτάκη (2016) οι βαθμοί των γραπτών εργασιών θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως μια μορφή επιβράβευσης. Η επιστημονικές μελέτες των Dabaj (2011), Irma (2014) και Κουστουράκη (2015) μελέτησαν τη γλώσσα και το ύφος της ανατροφοδότησης των γραπτών εργασιών των φοιτητών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και το κατά πόσο μπορούν τα σχόλια του καθηγητή να επηρεάσουν την μεταξύ τους επικοινωνία. Ο Wion (2008) αναφέρει τα διάφορα στυλ της ανατροφοδότησης τα οποία μπορούν να ωφελήσουν τον φοιτητή όχι μόνο στις σπουδές του, αλλά και στην μεταξύ τους επικοινωνία.

Η μοναδική έρευνα από αυτές που μελετήθηκαν στην παρούσα εργασία η οποία καταλήγει σε θετικά αποτελέσματα όσο αναφορά την ανατροφοδότηση των εργασιών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι αυτή των Koochang και Durante(2003). Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής καταλήγουν στο ότι οι φοιτητές είναι απόλυτα ικανοποιημένοι με τα σχόλια της ανατροφοδότησης τους τα οποία δεν επηρεάζουν την ψυχολογία τους ακόμα και αν είναι αρνητικά.

Λειτουργικοί ορισμοί

Πριν προχωρήσει αυτή η μελέτη κρίνεται απαραίτητη η αποσαφήνιση κάποιων βασικών όρων.

Ως ανατροφοδότηση ορίζεται « η συγκέντρωση των πληροφοριών σχετικά με τις επιτυχίες που έχει σημειώσει ένα άτομο στο πλαίσιο της προσπάθειας που έχει καταβάλει και η παροχή αυτών των πληροφοριών στον εξετασθέντα» (Wiggins 1998:46). Επομένως ο ρόλος της ανατροφοδότησης είναι πολύ σημαντικός για την σωστή λειτουργία της αξιολόγησης.

Ως τεχνικός όρος η αποτελεσματικότητα διέπεται από τους παράγοντες που μπορούν να επιδράσουν και να συντελέσουν στην αποτελεσματική εκπαίδευση που έχει ως χαρακτηριστικό της την ποιότητα. Η αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής μονάδας είναι συνδυασμός ποιότητας της παρερχομένης εκπαίδευσης και ισότητας ευκαιριών για όλους τους μαθητές (Lezotte, όπ. αναφ. στο Πασιαρδής, 2004). Οι φορείς εκπαίδευσης που διέπονται από υγιές κλίμα, λειτουργούν με συνείδηση της αποστολής τους και εμπνέουν θέληση για μάθηση, θεωρούνται αποτελεσματικοί και παράγουν ποιοτικό εκπαιδευτικό έργο (Roueche & Baker, 1986).

Σύμφωνα με την επιστημονική μελέτη των Σιούλη-Γαρδικιώτη (2013) ως γραπτές εργασίες ορίζονται οι μελέτες οι οποίες γίνονται στο πλαίσιο εκπαιδευτικών αναγκών από φοιτητές στο πλαίσιο των σπουδών τους.

Ο ερευνητικός στόχος και τα ερευνητικά ερωτήματα

Ο ερευνητικός στόχος της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει τις απόψεις των φοιτητών για την ποιότητα της ανατροφοδότησης που λαμβάνουν. Τα ερευνητικά ερωτήματα έχουν να κάνουν α) με τη σχέση της ανατροφοδότησης και της προόδου των φοιτητών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης , β) με το είδος των σχολίων της ανατροφοδότησης που θα ήθελαν οι φοιτητές και γ) με τις συναισθηματικές αντιδράσεις των φοιτητών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μετά την ανατροφοδότηση.

Μεθοδολογία

Η παρούσα μελέτη, η οποία μελέτησε την ποιότητα της ανατροφοδότησης των γραπτών εργασιών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ακολούθησε την δειγματοληπτική μέθοδο, καθώς οι δειγματοληπτικοί σχεδιασμοί είναι κατάλληλοι για ποσοτικές έρευνες οι οποίες έχουν ως στόχο να περιγράψουν και να προσδιορίσουν τάσεις, προσωπικές απόψεις, πεποιθήσεις και στάσεις ατόμων. Πιο συγκεκριμένα, η

συλλογή των δεδομένων έγινε με ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, ένα δημοφιλές εργαλείο δειγματοληπτικής διαδικασίας λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας και της μεγάλης χρήσης του διαδικτύου, εξασφαλίζοντας τη συγκέντρωση των δεδομένων με εύκολο και γρήγορο τρόπο (Creswell, 2011).

Η απλή τυχαία δειγματοληψία είναι σύμφωνα με τον Creswell (2011), είναι η ακριβέστερη μορφή δειγματοληψίας. Επειδή όμως κάτι τέτοιο δεν είναι πάντα εφικτό στην παρούσα μελέτη θα χρησιμοποιηθεί βολική δειγματοληψία όπως αναφέρει και ο Creswell (2011). Η επιλογή επομένως θα γίνει με βάση την προθυμία και την καλή θέληση των συμμετεχόντων ώστε να διεξαχθεί η έρευνα και να βγουν τα αποτελέσματά της. Πιο συγκεκριμένα, δείγμα της παρούσας μελέτης αποτέλεσαν 67 φοιτητές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (προπτυχιακοί, μεταπτυχιακοί, διδακτορικοί) οι οποίοι ανήκουν στην ηλεκτρονική ομάδα του facebook, οι οποίοι κλήθηκαν μέσω του συγκεκριμένου ιστοτόπου να συμπληρώσουν το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο συλλογής δεδομένων. Η έρευνα επομένως είναι πανελλαδική.

Εργαλείο συλλογής δεδομένων

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το βασικό εργαλείο διεξαγωγής της έρευνας είναι το ερωτηματολόγιο αποτελούμενο από δυο επιμέρους ενότητες.

Στην πρώτη ενότητα ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να συμπληρώσουν κάποια δημογραφικά στοιχεία (φύλο και βαθμίδα στην οποία συμμετέχουν) μέσω διχοτομικής ερώτησης και ερώτησης πολλαπλής επιλογής αντίστοιχα.

Η δεύτερη ενότητα είναι ένα ερωτηματολόγιο το οποίο σχεδιάστηκε αποτελούμενο από δέκα ερωτήσεις κλειστού τύπου και μία ερώτηση ανοιχτού τύπου.

Είναι απαραίτητο να τονιστεί ότι η συλλογή δεδομένων έγινε διαδικτυακά μέσω facebook . Το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο απαντήθηκε εθελοντικά από φοιτητές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ανώνυμα.

Αξιοπιστία και εγκυρότητα

Ένας από τους βασικούς στόχους μιας έρευνας σύμφωνα με τον Creswell (2011), είναι η σταθερότητα και η συνέπεια των τιμών του εκάστοτε εργαλείου. Για να ελεγχθεί η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου έγιναν κάποιες απαραίτητες ενέργειες κατά τη διάρκεια κατασκευής του. Πρώτα από όλα οι ερωτήσεις είναι σαφής συγκεκριμένες και σύντομες με αρκετές επιλογές απαντήσεων. Υπάρχουν αρκετές ερωτήσεις για κάθε έννοια-μεταβλητή. Επίσης το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο θεωρείται ένα από τα πιο βολικά δείγματα για το λόγο ότι δίνει στους συμμετέχοντες την επιλογή και του χώρου αλλά και του χρόνου συμπλήρωσης. Αυτό όπως αναφέρει ο Παρασκευόπουλος (1993) περιορίζει περιστασιακούς παράγοντες που επηρεάζουν τη σταθερότητα των μετρήσεων. Για τη δημιουργία του ερωτηματολογίου τηρήθηκαν οι απαραίτητοι κανόνες δεοντολογίας.

Εν συνεχεία της αξιοπιστίας, απαραίτητο είναι να εξεταστεί και η εγκυρότητα του εργαλείου για να γνωρίζουμε την εγκυρότητα των τιμών. Το ερωτηματολόγιο λοιπόν εξετάστηκε και αξιολογήθηκε από ειδικό άρα έχει φαινομενική εγκυρότητα. Επιπλέον μπορεί να εξεταστεί σε συνάρτηση με άλλα ερωτηματολόγια ποσοτικών ερευνών όπως αυτό των Σιούλη και Γαρδικιώτη (2013) των οποίων όμως οι ερωτήσεις είναι διαφορετικές. Για να διασφαλιστεί η εγκυρότητα της εννοιολογικής κατασκευής για την διερεύνηση των επιμέρους χαρακτηριστικών της ανατροφοδότησης έγινε μια μεγάλη βιβλιογραφική αναζήτηση ερευνών πεδίου ώστε να υπάρχει ένα κοινό θεωρητικό πλαίσιο. Το μήκος του ερωτηματολογίου είναι μικρό και μπορεί να απαντηθεί σε μικρό χρόνο εξασφαλίζοντας έτσι την εγκυρότητά του. Η συγκέντρωση των δεδομένων είναι απαραίτητο να βασίζεται πάνω στα ηθικά ζητήματα και στους

εκάστοτε κανόνες δεοντολογίας. Στη συγκεκριμένη έρευνα εξασφαλίστηκε ο σεβασμός στην ιδιωτικότητα των ατόμων αφού τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Επίσης είναι σεβαστή η επιθυμία κάποιων ατόμων να μην θέλουν να συμμετέχουν στην έρευνα. Τέλος το ερωτηματολόγιο είναι έτσι δομημένο ώστε να μην πιέζει τους συμμετέχοντες ψυχικά αφού είναι γραμμένο σε απλή γλώσσα, έχει εύκολες ερωτήσεις και δεν υπάρχει ούτε πίεση χρόνου αλλά ούτε χώρου αφού διατέθηκε ηλεκτρονικά στους συμμετέχοντες.

Αποτελέσματα ανάλυσης δεδομένων

Όπως προαναφέρθηκε το δείγμα αποτέλεσαν 67 φοιτητές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. 39 γυναίκες και 28 άνδρες μεταπτυχιακού και διδακτορικού επιπέδου. Αναλύοντας τα αποτελέσματα λοιπόν μεγάλο ενδιαφέρον αποτελεί ότι στο πρώτο ερώτημα το οποίο αφορούσε τη σημαντικότητα της ανατροφοδότησης και οι 67 φοιτητές τη θεωρούν πολύ σημαντική. (ποσοστό 100%). Το δεύτερο ερώτημα το οποίο αφορούσε το κατά πόσο οι φοιτητές καλύπτονται από τα σχόλια της ανατροφοδότησης ήταν το αναμενόμενο αφού στις περισσότερες έρευνες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα οι φοιτητές στο μεγαλύτερο ποσοστό τους απαντούν αρνητικά. Συγκεκριμένα 51 φοιτητές είπαν ότι δεν τους καλύπτει η ανατροφοδότηση των γραπτών εργασιών τους, 10 απάντησαν ότι τους καλύπτει και 6 απάντησαν ότι ίσως τους καλύπτουν. Όσο αναφορά τη συμβολή των σχολίων στην γενικότερη πρόοδο των φοιτητών, 49 φοιτητές απάντησαν ότι τα σχόλια συμβάλουν στην πρόοδο τους, 5 απάντησαν ότι δεν συμβάλουν, 6 απάντησαν ίσως και 7 φοιτητές απάντησαν ίσως λίγο. Στην ερώτηση για το αν τα σχόλια της ανατροφοδότησης αποτελούν μέσω μάθησης οι 19 φοιτητές συμφώνησαν απόλυτα, οι 11 συμφώνησαν, οι 29 ούτε συμφώνησαν ούτε διαφώνησαν και τέλος οι 8 διαφώνησαν. Το θέμα της βαθμολογίας και για το αν αυτή συμβαδίζει με τα σχόλια της ανατροφοδότησης 50 φοιτητές απάντησαν όχι, 11 φοιτητές απάντησαν ναι, 3 φοιτητές απάντησαν ίσως και 3 φοιτητές καθόλου. Στο ερώτημα για το αν τα σχόλια της ανατροφοδότησης βοηθούν στην ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων 36 άτομα απάντησαν ναι, 29 όχι και 2 φοιτητές απάντησαν καθόλου. 3 φοιτητές συμφώνησαν απόλυτα στη σημαντικότητα της ανατροφοδότησης ως μέσου μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου. 20 φοιτητές συμφώνησαν, 30 ούτε συμφώνησαν ούτε διαφώνησαν, 9 διαφώνησαν και 5 διαφώνησαν απόλυτα. Η επόμενη ερώτηση αφορούσε στο αν τα σχόλια της ανατροφοδότησης επικεντρώνονται στο θέμα της εκάστοτε εργασίας ή αν υπάρχουν και άλλου είδους σχόλια. 59 φοιτητές απάντησαν ότι επικεντρώνονται, 6 απάντησαν ότι δεν επικεντρώνονται και 1 φοιτητής απάντησε ότι ίσως επικεντρώνονται. Η 9^η ερώτηση αφορούσε την συναισθηματική επιρροή των σχολίων της ανατροφοδότησης. Οι 60 συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι επηρεάζονται από τα σχόλια, οι 3 διαφώνησαν και οι 4 διαφώνησαν απόλυτα. Το τελευταίο ερώτημα κλειστού τύπου για το αν η ανατροφοδότηση χρήζει βελτίωση, το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ναι. Πιο συγκεκριμένα η απάντηση είχε 57 ναι, 4 όχι, 4 ίσως και 2 ίσως λίγο. Στο ερώτημα ανοικτού τύπου «Αναφέρετε συνοπτικά τι είδους σχόλια θα θέλατε να βλέπατε» οι 19 φοιτητές έγραψαν ότι θα ήθελαν να τονίζονται τα θετικά στοιχεία της εργασίας τους, οι 11 σημείωσαν ότι τα σχόλια θα ήθελαν να είναι συνοπτικά και 1 φοιτητής έγραψε ότι θα ήθελε μεταξύ άλλων και τη διόρθωση γραμματικών-συντακτικών και ορθογραφικών λαθών. Αξιοσημείωτο στο σημείο αυτό είναι ότι από τους 67 συμμετέχοντες οι 36 δεν απάντησαν στην ερώτηση ανοικτού τύπου.

Συμπεράσματα

Η ανατροφοδότηση των γραπτών εργασιών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι ένα θέμα που απασχόλησε πολύ τους ερευνητές τα τελευταία χρόνια και γι' αυτό τους οδηγεί σε καινούριες μελέτες. Η παρούσα έρευνα συμφωνεί στα περισσότερα ζητήματα με τις προηγούμενες χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις. Οι φοιτητές σύμφωνα με την παραπάνω επιστημονική μελέτη στην πλειονότητα τους θεωρούν ότι η ανατροφοδότηση δεν τους καλύπτει ικανοποιητικά. Θα ήθελαν τα σχόλια να είναι πιο ουσιώδη και να αφορούν κυρίως στο περιεχόμενο των εργασιών. Οι γραμματικές και συντακτικές παρατηρήσεις θα ήθελαν να ήταν λιγότερες και η γλώσσα και το ύφος των σχολίων να είναι φιλικό. Επικριτικά σχόλια θα μπορούσαν να απομακρύνουν τους φοιτητές από τη μάθηση και να τους οδηγήσουν ακόμα και στην εγκατάλειψη των σπουδών τους. Μαζί με τα αρνητικά σχόλια θα ήθελαν να βλέπουν και κάποια θετικά σχόλια τα οποία θα αναπτέρωναν το ηθικό τους και θα τους όπλιζαν με δύναμη να συνεχίσουν. Επομένως ο συναισθηματικός τομέας είναι βασικός στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Οι διδασκόμενοι της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης θέλουν καλή καθοδήγηση από τους διδάσκοντες γιατί δεν έχουν την καθημερινή επαφή μαζί τους. Τα αποτελέσματα των ερευνών έδειξαν ότι χρειάζονται κίνητρο, ευκαιρίες και μέσο για να πετύχουν τον στόχο τους και να πάρουν ικανοποιητικό βαθμό στις εργασίες τους έχοντας όμως πρώτα κατακτήσει τη γνώση. Ο βαθμός όμως δεν θα πρέπει να είναι ο στόχος γιατί έτσι χάνεται η σημασία της ανατροφοδότησης. Η στάση του καθηγητή-συμβούλου θεωρείται από όλους τους φοιτητές/μαθητές καθοριστική για την εξέλιξη τους. Η γνώση μπορεί να κατακτηθεί μόνο με καλή συνεργασία δάσκαλου-μαθητή. Αν κάποιος από τους δυο δεν συνεργαστεί σωστά δεν θα υπάρξει αποτέλεσμα. Θα ήταν ωφέλιμο να υπάρξει μια αναβάθμιση της ανατροφοδότησης και ίσως και μια ευκαιρία αλληλεπίδρασης σχολίων μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου. Οι επιστημονικές μελέτες επομένως, θα πρέπει να στραφούν στο κομμάτι της γνώσης και των τρόπων με τους οποίους μπορεί να κατακτηθεί. Θα πρέπει επίσης να δοθεί έμφαση στο ψυχολογικό κομμάτι των φοιτητών. Εφόσον οι περισσότεροι φοιτητές δεν είναι ικανοποιημένοι με την ανατροφοδότηση, θα πρέπει να βρεθούν καινούριοι τρόποι μετάδοσης της γνώσης και να αποφευχθούν τα λάθη των παρελθόντων ετών. Ο εκπαιδευτικός τομέας εξελίσσεται γι' αυτό και θα απασχολεί πάντοτε τους ερευνητές.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να συμβάλλει στην περαιτέρω έρευνα όσο αναφορά την πρόοδο των φοιτητών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσα από την ανατροφοδότηση των εργασιών τους μέσω των απόψεων των φοιτητών της.

Βιβλιογραφία

- Bergström, P. (2010). Process-based assessment for professional learning in higher education: Perspectives on the student-teacher relationship. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 11(2), 33-48.
- Calfoglou, C., Georgountzou, A., Hill, M., & Sifakis, N. (2011). Factors affecting written distance-learning feedback: the tutor's perspective. Παράγοντες που επηρεάζουν τη γραπτή ανατροφοδότηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: η οπτική του καθηγητή-συμβούλου. *Research Papers in Language Teaching and Learning*, 2(1), 111-121.
- Creswell, J. W. (2015). *Η έρευνα στην Εκπαίδευση : Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας* Μτφ. Ν. Κουβαράκου Αθήνα : Εκδοτικός Όμιλος ιών.
- Chowke, M. J. (2015). *Students' and tutors' perceptions of feedback on academic Essays in an open and distance learning context. Open Praxis*, vol. 7, 39-56
- Dabaj F, (2011). *Analysis of Communication Barriers to Distance Education A Review Study*

- Dodman, T. Dr. H. Jones (2011). *Developing good practice in the provision of effective feedback for distance learning students*.
- Earl, L. M. (2003). *Assessment as Learning: Using Classroom Assessment to Maximize Student Learning*. Corwin Press.
- Heinrich, E. (2006). Addressing efficiency and quality of marking in essay assessment with e-learning support. *Journal of Distance Learning*, 10(1), 15.
- Irma, J. S. (2014). *What do you mean you never got any feedback?* Research in Higher education. Journal Volume 24-August
- Koohang, A., & Durante, A. (2003). Learners' perceptions toward the web-based distance learning activities/assignments portion of an undergraduate hybrid instructional model. *Journal of Information Technology Education*, 2, 105-113.
- Koustourakis, G. (2015). *Could the evaluation of written essays affect tutor-student communication in distance learning? Perceptions of Open University postgraduate students*, Gerasimos Koustourakis, Educational Journal of the University of Patras UNESCO Chair 2(2), 45-58.
- Poulos, A. & Mahony, M. J. (2008). *Effectiveness of feedback: the student's perspective*. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. 33 :2, 143-154.
- Robson, C. (1993): *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Μτφ. Β. Νταλάκου & Κ. Βασιλικού ΑΘΗΝΑ: Gutenberg.
- Scardamalia, M., & Bereiter, C. (1994). *Computer support for knowledge-building communities*. *Journal of the Learning Sciences*, 3:3, 265-283
- Walker, M. (2009). *An investigation into written comments on assignments: do students find them usable?* *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 34(1) pp. 67-78.
- Weaver, M. (2009). *Do students Value feedback? Students Perceptions of Tutors Written Responses*
- Wiggins G. (1998). *Educative Assessment: Designing Assessments to Inform and Improve Student Performance*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Wion, F. (2008). Feedback on assignments in distance education. In *24th Annual Conference on Distance Teaching and Learning, University of Wisconsin*.
- Βασάλα, Π., & Ανδρεάδου, Δ. (2010). Η υποστήριξη από τους καθηγητές-συμβούλους και τους συμφοιτητές στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Οι αντιλήψεις των αποφοίτων του μεταπτυχιακού προγράμματος «Σπουδές στην Εκπαίδευση» του ΕΑΠ. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 6(1, 2), 123-137.
- Δραγουμανιώτη, Π. (2014). *Η ανατροφοδότηση στη συνδυαστική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Μελέτη περίπτωσης το μείζον πρόγραμμα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών*.
- Κυριάκου, Π. (2007). *Η εκπόνηση γραπτών εργασιών: ένα αποτελεσματικό εργαλείο μάθησης για τους φοιτητές που σπουδάζουν σε ένα εκπαιδευτικό σχήμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης*.
- Λασηθιωτάκη, Ρ. (2016). *Διερεύνηση των αντιλήψεων φοιτητών/τριών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου σχετικά με την ανατροφοδότηση των γραπτών εργασιών*.
- Λιοναράκης, Α.(2006). *Η θεωρία της εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής διάστασης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ)Ανοικτή και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση. Στοιχεία θεωρίας και πράξης. (σελ 11-41). Αθήνα, Προπομπός*.
- Μπαλοπούλου, Β. (2012). *Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μεταπτυχιακοί φοιτητές του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου κατά την εκπόνηση της διπλωματικής τους εργασίας*.
- Μπότσα, Γ. & Παντελειάδου, Σ. (2004). Η συμβολή της μεταγνωστικής έρευνας στο σχεδιασμό, στην ανάπτυξη και στη χρήση εκπαιδευτικού λογισμικού για τη Γλώσσα στην τάξη. Η αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ε.Ε.Ε.Π.- Δ.Τ.Π.Ε. (16-17 Οκτωβρίου 2004, Αθήνα).
- Παρασκευοπούλου, Ι.Ν. (1993). *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας*. Αθήνα: Ιδίου.
- Σιούλης, Η. & Γαρδικιώτης, Α. (2013). *Επικοινωνία φοιτητών εκπαιδευτή σε ένα πλαίσιο εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Αντιλήψεις των φοιτητών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ε.Α.Π.) για την ανατροφοδότηση των γραπτών τους εργασιών*. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 7, (2Α)
- Σταματάκη, Κ. (2015). *Οι Γραπτές Εργασίες στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως εκπαίδευση ως Εργαλείο μάθησης για τους φοιτητές και διδακτικό μέσο για τους καθηγητές*.
- Τσολάκου, Ζ. (2016). Η μάθηση των σπουδαστριών του μεταπτυχιακού προγράμματος Σπουδές στην Εκπαίδευση στο ΕΑΠ. Παροχές που τις διευκολύνουν, δυσκολίες που διαχειρίζονται. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 7(2Α).
- Φαναρίτη, Μ. & Σπανακά, Α. (2010). *Μετανάγνωση και μαθησιακή αυτονομία κατά την εκπόνηση γραπτών εργασιών*. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 6, 138-151.